

# K R E S

KULTURNI MESEČNIK



LETO II.

4. ŠTEV.

LJUBLJANA 1923

Lastnik in izdajatelj Splošna del. izobraževalna zveza »Svoboda« za Slovenijo  
v Ljubljani. — Odgovorni urednik: Angelo Cerkvenik.

Tisk tiskarne »Merkur« v Ljubljani.

Najlepše darilo!

Za otroke!

## „Staroindijske basni, bajke in pravljice“.

Pripovedke je zbral in poslovenil g. Josip Suchy in zelo bogato ilustriral g. Fr. Plachy. — Cena izvodu je Din 8.—, z boljšim omotom Din 9.—. Naročniki »Kresa« in člani »Svobode« dobe knjigo 25% ceneje. Naročila sprejema tajništvo »Svobode«, Ljubljana, Židovska ulica 1, prvo nadstropje.

Vsebina knjige: Zolna in lev. — Sova — kraljica plic. — Veliko telo, kratka pamet. — Zajec, opica, šakal in vidra. — Panter in ovca. — Prešerni pav. — Osel v levji koži. — Premeteni rak. — Gazela, želva in žolna. — Nedorakljive gazele.

*V zalogi je še nekaj izvodov*

## I. LETNIKA „KRESA“.

*Večan izvod velja Din 65.—.*

*Posamezne številke (razen št. 2.) se dobe po Din 4.— v upravi.*

Opozarjamo vse naročnike, da imamo še v zalogi originalne, lično izdelane polplatnene platnice za

## prvi letnik „KRESA“

za ceno Din 20.— s poštnino.

Naročila sprejema uprava „Kresa“,  
Ljubljana, Židovska ulica 1, I. nadstr.

## Vse naročnike „Kresa“

in podružnice „Svobode“ opozarjamo, naj nakupujejo vse svoje potrebščine samo pri zadrugah in trgovcih, ki oglašujejo v „Kresu“.

SVOJI K SVOJIM!

UPRAVA „KRESA“.

## J. Kostevc, Ljubljana

manufakturna trgovina

Sv. Petra cesta št. 4.

Čekovni račun št. 11.228.

Telefon št. 538.

Priporoča svojo bogato zalogo manufakturnega blaga pristnega češkega in angleškega izvora. — Dalje preproge vseh velikosti domače Pirotske industrije. - Postrežba točna. - Cene solidne.

Kartonažna in papirna  
industrija in knjigoveznica

Rimska cesta šte. 19

## A. BABKA, Ljubljana

Izdelovanje okvirjev

Kongresni trg šte. 13

## „JADRAN“

najboljše terpentinovo čistilo  
(krema) za čevlje priporoča:

„Jadran“ kem. tov.

Ivana Lapajne

Ljubljana -- Moste.

# M. AMBROŽIČ IN DRUG

EN GROS

MANUFATURA

EN GROS

LJUBLJANA

# VSEBINA

## ČETRTE ŠTEVILKE »KRESA«.

Stran

|  |    |
|--|----|
| 1. Leposlovnih del:  |    |
| Tone Seliškar: Pesnik in Marks . . . . .                               | 73 |
| Angelo Cerkvenc: Mariška (Dalje) . . . . .                             | 74 |
| Joško Krošelj: Mojemu bratu . . . . .                                  | 81 |
| Čulkovski: Polet misli . . . . .                                       | 81 |
| Arkadij Averčenko: Bumerang . . . . .                                  | 82 |
| Ivan Molek: Skozi Mrak . . . . .                                       | 84 |
| Ernest Tiran: Zgodba o fakirju in njegovi piščali<br>(Konec) . . . . . | 85 |
| Cir: Srce . . . . .  | 89 |
| 2. Poučni del:   |    |
| Zgradba atlantskega predora . . . . .                                  | 90 |
| Zlato v vodi . . . . .   | 91 |
| 3. Vestnik »Svobode«:  |    |
| Ac: Na diskusijo! . . . . .  | 92 |
| Občni zbor »Svobode« . . . . .   | 94 |
| Ustanovni občni zbor podruž. »Svobode« na Dobravi<br>Zagorje . . . . . | 95 |
| Iz Šiške . . . . .   | 95 |
| Delavske telovadne enote »Svobode« . . . . .                           | 95 |
| 4. Književnost . . . . .   | 96 |
| 5. Listnica uredništva . . . . .                                       | 96 |

**Uredništvo in uprava „Kresa“ se nahajata  
v Ljubljani, Židovska ulica št. 1, I. nadstropje.**

**„KRES“**

izhaja v posameznih zvezkih ter slane na leto Din 50.—, za pol leta Din 25.—, za četrt leta Din 12.50, posamezna številka Din 5.—; za dijake na leto Din 40.—, za pol leta Din 20.—; za člane »Svobode« na leto Din 30.—, za pol leta Din 15.—, za četrt leta Din 7.50, posamezna številka Din 2.50. Za Ameriko velja na leto 1 dolar, za ostalo inozemstvo na leto Din 70.—.

Reklamacije so poštnine proste!



TONE SELIŠKAR:

## PESNIK IN MARKS.

Solnčna luč je zlezla v hribe.  
Netopirji, sove, noč —  
in mož v nji.

Mož v temi.

Ni pod nebom,  
ni na zemlji,  
ni med hribi,  
ni med polji,

pa je vsepovsod.

In ni čarovnik!

Rojen mož je,  
človek!

In v temi je.

V temi hodi,  
v temi gleda,  
ne zgreši poti nikoli,  
nikdar ne zapre oči,  
ki skozi črno steno

zvezde vidijo, ki jih še ni,  
in sonce, ki še pride  
iz neznanega vsemirja.

In pesem poje mož  
povsod kjer hodi skozi noč:

Jaz sem v svetlobi,  
kliči na pomoč!

— — — — — Sedaj poznam moža in  
jaz sem v temi.  
Zagrnila me je noč  
in kličem na pomoč:

Kje si svetlobni mož?

Jaz sem v svetlobi,  
pridi k meni skozi noč.

## MARIŠKA.

### V.

*Dalje.*

Počasi, skoraj neslišno, z močno udarjajočim srcem, se je približevala vozu, ki je bil natovorjen s kruhom in mesom. Slišala je korake vojaka, a videla ga ni. Le temo, temnejšo od obdajajoče jo teme, je videla, temo, ki se je zibala kakor živ človek, videla je obrise strahotno razširjene, bajoneta na koncu šiljast, po krvi hrepeneč. Strah jo je postalo, kajti doma spava Daša, in nekoč se Ivan prav gotovo povrne.

Glad pa ni poznal ne Daše, ne Ivana.

Glad je videla — sam glad. Gledal jo je in stegoval je dolge šape, na šapah črne kremplje, zvijajoče se v stoferih polkrogih, ki so se končavali z dolgimi, tenkimi šilčki, tako tenkimi, da so jih le možgani mogli čutiti. Gledal jo je, in njegove oči so bile podobne velikim morskim vrtnicem, ki vrteč se z razbrzdano močjo meljejo v sebi rastline, ljudi, ladje, otoke, mesta in morja.

Vrtela se je v tem vrtnicu in nič več ni videla niti straže, niti krvavega bajoneta.

Peč hlebcev je zmetala v predpasnik.

Ravno tedaj je slišala korake straže. Mimo je stopal, skoraj da je dotaknil, obregnivši se z rokavom, njena prsa, a ona je stala prikovana ob sprednjo ročico visokega voza. Natanko je videla njegov obraz.

Postal je, obrnil se je proti zahodu. Globoko je vzdihnil.

»Gospod Bog, Helena moja, a bo kdaj konec?«

»Srečen boš,« je pošepetala z možgani, on pa je slišal govor njenih možgan, da so v hipu oživele njegove oči v upajočem ognju in silnem prepričanju.

Mirno je odšla domov in nič več ni trepetalo njeno srce.

»Neizmerno dober je Bog,« je govorilo njeno srce, »še za ptice skrbi!« Vsega bo imela dovolj; tam na fistem vozu bo jemala in Daša bo rasla, dolge kite bo imela, ko se nekoč povrne oče. Lepa bo Daša tedaj.

In poreče Ivan:

»Ti svetnica moja, ti, ki si toliko pretrpela, da so ti grudi usahnile, da so ti oči umrle, pridi sem — sem pridi.«

Oči so ji zagorele.

»Lepo bo. Kakor je bilo nekđaj. Še lepše.«

Kopala se je v mislih, v sreči, in hodila je večer za večerom, mesec za mesecem po kruh in meso. Sreča je ni nikdar zapustila, na grobišče pa ni šla nikdar, ker se je bala mrtvih od tistega strašnega večera.

Sanjala pa je o njem venomer.

Jahal je na ogromnem zmaju, brizgajoč prokletstvo na Judeže. Stopil je s strašne zverine k njej, prijel jo je za roke, da jo je mraz okoval kakor mrzla kača v svoj objem, in pokazal ji je grob, z dolgim, belim prstom :

»V grobu je prostora za dva, za dva in še več, umri, če moreš in znaš umreti!«

Dolgi, šiljasti zobje so pretrgali govor in se strnili v nerazdružno verigo.

Ponavadi je preplašeno kriknila in se zbudila; še prebujena je trepetala in odgovarjala :

»Ne, ne, ne, nikakor ne. Daša, Dašica.«

Daša pa je mirno spala, smehljajoč se.

Prišel je major nekega jutra v kuhinjo in jo je prav vljudno, da, skoraj prijazno vprašal :

»Kako, gospa, kako živite?«

»Tako, tako,« je jecljala v zadregi in postala je rdeča, kajti lagati ni znala, in resnico povedati —

»Rdeča? Razumem gospa,« je dejal, »razumem, seveda indiskretno vprašanje!«

»Ni indiskretno,« je obupno odgovorila, kajti njegov »razumem« je bil jesih in sol na odprto, gnoječo se rano. »Ne, gospod major, ni tako, ni tako!«

Skoraj bi mu bila vse povedala, a on je šel s pozdravom.

»Vlačuga,« je mrmral med zobmi, ko je stopal po hodniku pred kuhinjo.

Dobro je bilo, da je šel, kajti njeno srce je govorilo veliko veroizpoved vseh tisočev žena na frontah in v zaledju. Veroizpoved vseh tistih milijon žena, porajajočih svoje otroke in človeštvo za deset blaznih safanov sveta, ki so se, prezebajoč od teme do teme na mokrih in smrdečih trotoarjih, borile za najnavadnejše življenje s pijano ulico in s pijanimi državami.

O, veliko je bilo njeno srce, in bolesi so ga polnile dan za dnevom, pa je bilo še mnogo prostora v njenem srcu.

Tisti dan, ko je bil major pri njej, ji je pošel poslednji košček kruha in zvečer se je napotila kakor ponavadi. Lačna pa ni bila tisti večer, vlekla jo je komaj skrb, in zato se je fresla.

Noč je bila temna. Po vseh štirih se je splazila k vozu in — čudo — straže ni slišala. Odvezala si je predpasnik, razgrnila ga je pred vozom, in previdno je jemala z voza hlebček za hlebčkom in ga metala v predpasnik. Vrček marmelade in masla je ravnokar položila na tla, in nekoliko jajčk je zavila v cunjo, ki jo je bila prinesla s seboj.

Top-top-top . . . Vojak. Prišel je izza ogla divizijske bolnišnice; z nasajenim bajonetom je stopal mimo obtovorjenega voza. Počepnila je pod voz in čakala, da pojde mimo. Srce ji je udarjalo tako močno, da ga je pritiskala z roko, boječ se, da bi vojak ne slišal njegovih udarcev.

Tedaj pa se je vojak prekucnil, in puška je odletela.

Kriknila je.

Spotaknil se je ob kopico kruha v predpasniku.

»Strela,« je zaklel, »kaj pa je to? Ravno na deski. Kdo je to? Kje si? Ha, ženska, golobičica, Mariška, kaj?«

Mariška se je sesedla in nemo bulila v vojaka. Vstati je hotela, a noge so ji odpovedale. Z rokami se je hotela oprijeti voza, a prsti so ji štrleli narazen, hotela je odpreti usta, nekaj povedati, a ustnice so se stiskale in niso poznale ne črke, ne besede.

»Ven, Mariška,« je rekel tiho Spiesser.

Prilezla je ven, poslušna kakor otrok.

»To, kar si nakradla, vzemi,« je velel, »o ceni pa se še pomeniva.«

Tih je bil njegov glas in njo je bilo strah.

Težko butaro ji je pomagal na hrbet. Še nikdar v življenju ni nesla kaj tako težkega. Spotikala se je ob vsakem koraku. Mnogokrat je padla na tla, in obraz ji je krvavel in gorel. Zdelo se ji je, da nosi v butari sam pekel, a četudi je hotela butaro zagnati stran, ni mogla, kajti butara se je je krčevito oklepala, zrasla je ž njo v eno samo telo. Ničesar ni umela. Njen um je došel do črte smrti in onemogel se je zgrudil, ko je spoznal svojo nemoč, pred durmi, ki vodijo v ono drugo stran človeka. A ona druga stran človeka, nje-no bedno srce, je s strahom govorilo besede o samožrtvovanju in o koncu sanj, o koncu sreče. Govorilo ji je, da je vse končano, in da ni več Velike nedelje — na tem svetu.

Čudno! Glas njega, ki je umrl s kletvijo »Prokleti!« na ustnicah, je za večno utihnil. Tudi beseda »Umri!« je umrla za vedno. Občutila je v tistem trenutku, da je umrl, da je odšel, ker je že vse končano in bi njegova pomoč bila odveč.

Spoznala je, da je prodala svoje telo in svojo dušo zavoljo svojega telesa samega.



Doma se je zgrudila na Dašino posteljo. O, če bi bil on, ki jo je vabil, danes tukaj! Sla bi ž njim kamorkoli. Kamorkoli, tudi v širo ravan, ki ji je bila ugrabila Marico, starega Mihajla.

»Daša,« jo je poklicala, »vstani, Daša, najina poť vodi čez jarke v našo stepo.«

Daša si je pomencala oči, odprla jih je in vprašala :

»Kam hočeš, mamuša, kam hočeš sedaj čez jarke? Tistikrat bi bili šli! Sedaj pa ne moreva; kako, ko so tam Avstrijci?«

»Gre, prav lahko pojde tudi čez jarke; tam kjer so Avstrijci, pri 35. pešpolku je mnogo Rusov, Rusinov. Kar oni naju popeljejo čez.«

Govorila je, toda zavedala se je prav jasno, da ne bo šla nikamor, ker ni sile v njej, ki bi jo nesla tja čez. Nihi sile, nihi vere, nihi upanja! A govorila je venomer. Lagala je — komu? Sebi? Daši? Morda nikomur. Lagala je, ker je v vsakem upanju pol laži, in ker je vsaka resnica bila nekđaj pol laži. In marsikatera resnica se je spremenila v laž. Lagala je, povijajoč stvari v dve culi in majhen zabojček.

»Ta zabojček vzemi ti, Dašica, ti dve culi pa si otovorim jaz.«

Odprl je vrata in stopil v kuhinjo. Spiesser. Bil je majhen in čokat možak; brki so mu rasli kakor Viljemu, cesarju, in gledal je, kakor domača mačka.

»Dober večer, mladenka moja, dober večer Mariška,« je izgovarjal premišljeno, poudarjajoč zlog za zlogom. Nič ni odgovorila. Stala je pri ognjišču in ni se ganila.

»No, a naj se vsedem?«

»Tako, golobček moj, tako, tukajle se vsedem,« je dejal in se skoraj vlegel na njeno posteljo. Trenutek je bilo vse tiho in mirno. Popravil se je, povlekel se še bolj v posteljo, vlegel se nanjo, skrčil je noge v kolenih, obrnil se je vznak in gledal v strop. Daša se je pokrila z odejo čez glavo.

»Daša,« jo je poklicala Mariška, »daj, glej ven!«

A Daša ni pogledala ven. Trepetal je pod odejo pred zločestimi očmi čokatega moža.

»No — in?« jo je vprašal Spiesser skoraj razžaljeno.

Molk.

»No, ne bo nič?«

Molčala je.

»A, golobček, verujem, verujem. Težko je in nerodno, če človek mesece in mesece krade. Človek je hudo v skrbeh.«

»Pojdi in naznani me! Pojdi! Pojdi! Takoj pojdi!« Pred njo se je pojavil mož, na zmaju jahaje. Videla ga je natanko, in svojega

moža je tudi spoznala, ki tam daleč plače nad njeno sliko in moli pred Bogom, da bi bil že konec te proklete dobe.

»Hm, hm,« je nadaljeval Spiesser, »nisem hudoben človek. Človek mora pač jesti, toda kar tako, kar brezplačno, to ne more biti. Treba bo nekaj dati, saj ne mnogo, a nekaj!«

»Kaj hočete? Govorite! Hitro, hitro!«

»Le potrpite, golobček moj!«

»Ne kličite me tako! Prenehajte! To me žali, boli me!«

»Glej, glej! Če pa je tako, no seveda, v tem slučaju bom pač rekel preljuba, visokospoštovana gospa, ali če hočete, devičica.«

»Saj niste hudobni! Gotovo imate doma ženo, dobro ženo, majhne otročiče, ki ravno tako in toliko trpijo, kakor jaz in moja mala. Bodite dobri, gospod!«

Zarezal se je iz vseh pljuč in zazdelo se ji je, da je slišala v njegovih prsih čuden hropeč, dvigajoč se jok.

»Ha, ha — ženo imam! Dobro ženo! Seveda, ženo, vlačugo, tako, kakršna si ti! Saj ste vse enake. Prokleta seme! Imam jo, ki mi je rodila otroka, majhnega, lepega, nad vse srčkanega. Pa sem šel. Ali je šlo tedaj prokletstvo klavnice tudi v gozdove, kjer je zrasla živina za klavnice. Tudi tja je šlo in morilo je duše, kakor mori tukaj duše in telesa. Blaznica zavzema vse večji in večji prostor. Strahotno se širi in veča.« Zakrilil je z rokama v zraku, da bi pokazal v velikem kolobarju, kako se blaznica od dne do dne širi. Stopil je s postelje k mizi.

»Blaznica, ti pravim! Velika blaznica! In ne samo nas moške, ki smo bili rojeni in vzgojeni samo za norišnice in klavnice, tudi vas ženske, ki ste nosilke duše, ki ste počivališče naših utrujenih duš in src, ki ste shramba našega Najsvetejšega in Najlepšega, tudi vas je zajela blaznost! O, in mojo ženo tudi!«

»Mojo ženo!«

Zarjul je, da je Daša skočila s postelje, da je Mariška preplašeno odprla oči, in razširila roki, loveč sapo in moč s krilecma rokama.

»Moja žena,« tako je v pretrganih stavkih pripovedoval Spiesser, »moja žena. Lepa. Mlada. Bil je tam major. Mlad in postaven. Ni bil čokat — o... o... čokat ni bil — jaz sem majhen in čokat — ni bil majhen in grd, kakor jaz — ne grd, ne čokat.«  
Jokal je.

»Lep, postaven je bil. Človek, ki je osvajal ženske z enim samim pogledom, tudi najboljše zakonske žene! Da, človek, ki je imel polna prsa odlikovanj, nešteto spominov na velike pokolje,

grozne umore in mnoge krivice! Ta človek je prišel in je ugrabil delavcu ženo.«

»O... o... oh,« je hropel, »vzel jo je, ž njim je šla, doma pa je pustila mojo malo. Ž njim je šla! Kam?«

»Potolažite se, človek,« je zašepetala Mariška.

»Potolažite se! Hahaha — da, da, potolažim se! A potolažila me boš ti! Le ti! Kolikokrat, a, kolikokrat si varala svojega moža?«

Zapičil je pogled v njo, da je odskočila in sklenila roke: »Prianesite mi, otrok poslušaj! Še nikdar, nikoli!«

Še nikoli, res? To bo sladko maščevanje!«

»Maščevanje?« je vprašala samo sebe, »zakaj maščevanje?«

»Prišel sem domov,« je nadaljeval, »in ni je več bilo. O, ni je bilo! Sosedje so se posmehovali. Norčevali so se iz mene rekoč:

»O, o, čakati, vitki major je bil lepši... Šla je...«

»A mala,« je govoril, »se je zgubila v svet. Šla je po svoje matere. Koderkoli sem hodil, povsod sem iskal žensko, ki bi imela svojega moža na fronti, ki bi jo mogel jaz zapeljati, odpeljati jo s seboj, da bi tudi drugi trpeli, da bi trpeli vsi tisti, ki onečaščajo druge žene in druge deklice, pa imajo doma svoje lastne žene in svoje lastne devojke.

Pa so se vse smejale: Ta čakati, ta grdi! Fej!

Bilo mi je tedaj še huje, o, sedaj pride zadoščenje! Ti, golobičica moja, ti prideš na vrsto!«

Strahotno miren je bil njegov glas.

»Kaj hočete od mene?«

»Tebe, tebe, ali razumeš? Tebe, kakor da sem jaz tvoj mož, da bom čutil tvoje gole grudi na svojih, da bo tvoje telo postalo eno z mojim, da boš v mojem naročju trpela in jokala, v naročju od mnogih žensk nešteto krat razžaljenega in ponižanega, da boš plačala za ves ta tvoj prokleti spol. Da boš plačala ti in da bo plačal tvoj mož za vse tiste številne reveže, ki jim je ukradel zvestobo njihovih žena — kajti on je lep deček, na sliki vidim! Lep je in lepa si tudi ti!«

»Ne boš me imel!«

»Imel te bom,« je rekel mirno.

»Ne,« je rekla in se umikala k štedilniku.

On se ji je približeval in se je dotaknil.

»Pamet, ženska, gre za tvoje življenje, in še več — da, še več! Gre za — «

»Tiho,« je rezko, odklanjajoče odgovorila, »za nobeno ceno, tudi za ceno glave ne!«

»No, no golobičica! Vem, da si junaška,« in pritisnil se je k njej.

Zaman je iskala moči, da bi se branila. Sleherna žilica v njenem telesu je bila mrtva in možganom neposlušna.

»Ne moreš se braniti, uboga,« je dejal, »nočem te siliti; hočem, da se udaš sama, prav sama, popolnoma prostovoljno. Daleč od vsake telesne sile je moja misel. Samo z dušo — kako to lepo zveni! — z dušo te bom vklenil, z ljubeznijo pravzaprav! Vidiš, kako dobro bi bilo, če bi človek ne imel te nerodne duše, srca, te nadležne ljubezni, ha — ha!«

Pustil jo je in se oddaljil. Vlegel se je zopet na posteljo v znak; koleno je dvignil kvišku, pogled v strop, roke pod glavo, žvižgajoč neko poulično berlinsko melodijo.

»Če še to noč ne pojdeš semkaj k meni, ti lepa, ti čednostna Mariška, če še to noč ne postaneš moja neomožena žena — haha — moja neomožena žena, tedaj pojdem še to noč in še to noč te naznanim. Tvoja usoda bo usoda fistega Italijana — ali ga ne poznaš?«

Ni odgovorila.

»No, kaj praviš k temu?«

»Kaj pravim« — v njej je zavrelo — »človek božji, pojdi svojo poť, stori svojo dolžnost in mir bo!«

»Haha, Mariška! Dobro, pojdem, a predno grem, poslušaj: Tebe ne bo več, mrtva boš, brezoblična kepa, a tvoja Daša bo ostala v tej vasi sama.«

»Ah,« je bolešno vzdihnila, »Daša, Dašica!«

»Aha! Vendarle ljubezen. Pa to še ni vse! Sama bo ostala, in kakor je majhna, bo v lakofi ponujala svoje telesce za skorjico kruha, vsem, ki hrepenijo po mesu, in če sama ne bo prodajala, si bodo vzeli vojaki sami, ker ni težko vzeti si tako slabo, drobno telesce. Še hujše bo: Črvi bodo grizli njeno živo telo. Mafer bo preklinjala, ki je ljubila sebe samo, pozabila pa je na svojega otroka. Mož bo prišel domov, tvoj mož, videl bo gorje in rekel bo: Še v grobu prokleta, je-li to moj otrok? Vidiš, ženska!«

»Torej nič?«

V kotu je stala. Videla je orkan, kako je prihrumel od daleč, kako je požiral hiše, njo, vso pokrajino, kako jo je vzel, kakor vzame košček papirja, in se je igral ž njo, veseleč se, da se ta uboga stvarca dviguje tako visoko.

»Torej nič! Dobro! Grem in jutri zvečer te ne bo več med živimi.«

S trdo nogo je stopil na tla, približal se je vratom. Prijel je za kljuko.

»Ostanite, Spiesser!« Svojega glasu se je prestrašila. Prepozno!



Obrnil se je. Resen je postal. Skoraj žalosten, a njegova pot  
je bila pregloboko in prejasno začrtana, pot sovraštva, vzniklega  
v silah, ki jim on ni bil oče. Zato se je vrnil.

Zgodilo pa se je tisto noč:

Grob njega, ki je umrl, da je odrešil izdajalce, se je odprl.

V snu je vpila: »Proč, proč.«

Z rokami ga odrivala. On pa je šel proč in je jokal.

*Dalje prihodnjič.*

oo

*JOŠKO KROŠELJ:*

## MOJEMU BRATU.

Nocoj je zvenel v moji duši gladne dece plač.

In sem potisnil krvavo bodalo v prokletstvo naših dni.

Ha, kje ste vi vsi, morilci naših mladosti,

in vsi, ki ste nam rezali jezike iz ust,

vsi, ki ste raztrgali naša življenja!

Nocoj je v meni blazno hrepenenje požgati vse te palače,  
ki so v solncu, kakor lobanje sestradancev,

in ti povedati, moj obešeni brat,

da smo se zbrali od vseh strani sveta,

da bomo razbili mejnike držav,

da osvobodimo naš suženjski rod.

*ČULKOVSKI:*

## POLET MISLI.

Ko počival sem v dišeči travi,  
in pogled uprl v sinji nebosvod,  
so hitele misli moje svojo pot,  
da bi dosegle kraj višavi.

## BUMERANG.<sup>1</sup>

In ako v resnici želite vedeti, kako lažejo ljudje — vam o tem lahko nekaj povem.

Na primer: Nekdo je razširil vest, da je na ženevski konferenci bila vržena bomba, da je nekdo zletel v zrak in vobče, da je nekdo zginil, kakor da ga nikdar ni bilo.

Kako? Kdo? Kaj? Zakaj?

Nekoč sem si za šalo izmislil neverjetno novico, da vidim, kaj nastane iz nje — pa glejte, kaj je nastalo.

\* \* \*

Pride k meni prijatelj.

Njegov obraz je bil tako obupano mračen, da se mi je srce stisnilo v vroči žalosti.

»Kaj ti je?«

»Nič. Strašne volje sem. Življenje nima za me več nobenega svetlega trenutka. Da bi mi vsaj mogel kdo povedati kaj veselega.«

Pomislil sem. Zakaj bi temu dobremu človeku vendar ne naredil tega veselja? Pri tem pač ničesar ne zgubim, a njemu storim uslugo.

Naredil sem najveselejši izraz lica in mu rekel z glasom, drhtečim od radosti:

»Prosim. Pravkar so mi sporočili izredno novico: V Petrogradu je izbruhnila vstaja.«

Obraz prijatelja je pordel, kakor vrtnica.

»Kdo? Kje? Kako? Kdaj?«

»To je ravno... hm! Glej, neki človek je zanetil upor. Neki Pljuhankin... Na Nevi je zavzel transportno ladjo »Moskva«, na drugih ladjah pa je s pomočjo svojih pristašev vzel s topov ključavnice in se nekega lepega dne proglasil za branitelja konstituante. In prav nobena ladja ni mogla storiti nič zoper to. Pomisli samo: topovi so odrekli službo, moštvo je demoralizirano. Sedaj se vsa reč razvija naprej.«

<sup>1</sup> Bumerang je leseno orožje za lov in borbo pri Avstralcih, v obliki 60 cm dolgega, na straneh ploščatega, na koncih zoženega, v sredini pa zvitega kija. Ko se vrže kvišku, v kotu 30 do 45 stopinj, leti, vrteč se z veliko naglico, nato pa se naglo obrne in se vrača nazaj k fitemu, ki ga je vrget. Ta pojav je osnovan na zakonu o vijaku.

Radost mojega prijatelja je bila brezmejna.

»Končano! Začetek! Hvala Bogu! Zamorec je svoje delo st...«

»Dober dan,« nas pozdravi Kljukin, ki je nepričakovano stopil v sobo.

»Ali ste že slišali, se obrne moj prijatelj k njemu, kakor pre-rojen — to so novice!? Človeku se kar vrtil!«

»Kaj se je zgodilo?«

»Kaj? Ali zares niste slišali? Znani upornik Pljuhanov je osvojil v Petrogradu minonosce »Moskva«, vzel vse ključavnice, demoraliziral moštvo in sedaj sklicuje konstituanto. Dogodki se razvijajo s čudno naglico.«

»Morda pa to ni res,« vpraša neverjetno Kljukin.

»Aj, glej! Zvedel sem to iz prav zanesljivega vira.«

Kljukin se je ogrel, kakor sveča, nato pa je planil, kakor raketa...

»Dovolite, vaš telefon. Halo! Številka 73—52! Si ti, Marušja? Sporočam ti poslednjo novico: V Petrogradu je znani revolucionar Pljehanov organiziral vstajo. Kaj? On je že mrtev? Kaj govoriš? No, potem je to najbrž kdo od njegovih sorodnikov — kar pa je sicer vseeno. Torej, poslušaj: Moskva je zavzeta in še nekaj... odvzete so vse ključavnice, tudi ključi, moštvo je demoralizirano. Na pomlad se zbere parlament. Dogodki se razvijajo z vrtočlavo, divjo naglico. Slišiš?«

Njih lica so tako sijala, da sem sam sebe pohvalil: »Sposoben si dečko, ko tako lahko, s pomočjo nekega Pljuhankina prirejaš tem ljudem pravo srečo.«

\* \* \*

Drugi dan plane v sobo moj znanec Peregrizov.

»Izvrstno! Izborno!« je kričal že v predsobi. »Kaj, ali ste že slišali? Seveda, kdo vam pa naj tudi pove? ... Boljševikom so vzeli Moskvo.«

»Kakšno Moskvo?«

»No, glavno mesto.«

»To ne bo res.«

»Lahko sami govorite s človekom... Mar ne? Ravnokar je prišel moj prijatelj Čikaljdjejev iz Moskve. Najnovejše vesti! Razumete! Glasoviti »Eser« Pljehanov je dvignil vstajo.«

»Toda Pljehanov je vendar umrl.«

»To je ravno, to, da on ni mrtev. Ugotovljeno je, da je mesto njega pokopan neki našemljeni neznanec, a Pljehanov se je iz taktičnih razlogov skrtil na nekem minonoscu... Sedaj se je obo-





## ZGODBA O FAKIRJU IN NJEGOVI PIŠČALI.

*Konec.*

Živel je v deželi Tam fakir, ki ni imel ničesar kot svojo mladost in vrečo s kačami krog rame in bambusovo piščal.

On živel je v tisti deželi kraljičina, ki je imela na rokah dve težki, s kameni vdeleni zlati zapestnici. In dvoje velikih sanjavih oči.

Hodil je od vasi do vasi, od sejma do sejma in je žvižgal na svojo piščal in kazal svoje kače.

Hodila je v cvetoči ogradi krog očetovega gradu in se radostila lesketajočih se kamenčkov v svojih dragocenih zapestnicah.

A kam z mladostjo? A kam z mladostjo?

Tako je hodil fakir s svojimi kačami po svetu od sejma do sejma, žvižgal v zlata jutra, v bele dni. In zvečer je zasanjal — o zlatem gradu za temnim zidom, o ujeti kraljičini, ki ima na rokah zapestnice iz dragega kamenja in objokane oči.

Tako se je sprehajala kraljičina po zagrajenih vrtovih, požvenketovala z zapestnicami, v zlata jutra, v bele dni. In ko je rosni večer razplel lase, je sedela pri oknu in pojokavala.

Po zeleni pokrajini, kjer hodi fakir, prost in mlad in lep, in piska na piščal . . .

Ko sta se srečala, sta se že oddaleč spoznala.

»Kaj nisi to ti, kraljičina, ujeta v zakletem gradu? Pokaži mi roke, da vidim zapestnice iz dragega kamenja! Ti si! Sanjal sem o tebi vso mladost — pozdravljen!«

»Kaj nisi to ti, fakir s piščaljo? Iz oči ti diši tvoja zelena pokrajina! Ti si! Sanjala sem o tebi vso mladost — pozdravljen!«

In sta se poljubila in ustne in čelo in oči, dolgo in vroče. Pri vratih sta se shajala, ljubezen ne šteje dni.

— — — — —  
In na predvečer slovesa sta si zamenjala svoje vse: On ji je dal svojo piščal, ona njemu zapestnice svoje.

Na predvečer slovesa? Saj se ne bosta poslovila nikoli!

Na predvečer slovesa.

Kraljičin brat je bil zasumil. Splezal je v line in pazil. Ko je videl ljubimca od vrat, ni rekel ničesar.

Drugi večer pa so bila vrata zazidana.

Kraljičina ni vedela ničesar in je prišla kakor vedno. In tako je bila navajena zidovja, da niti zapazila ni, da vrat ni več. Hotela je zapiskati na piščal – znamenje.

A tu je stopil brač k njej.

»Ne bo ga več! Fakir s plesočimi kačami! Predrznež, ki je dvignil oči h kraljičini!«

»Joj, prejoj! Kaj si storil! Glej, svoje vse mi je dal, piščal svojo! Ljubi me in tudi jaz ga ljubim! Tudi jaz sem mu dala svoje zapestnice, svoje vse!«

»Hahaha! Dobro si zamenjala, zares! Za zlate zapestnice bambusovo piščal! Lopov! Ampak pazil sem. In čeprav sem prišel prepozno, še sem prišel prav! Ne bo ga več!«

In je zgrabil bambusovo piščal in jo strl med prsti. Zajokala je kraljičina, tako silno, da je umrlo onkraj zida fakirju srce.

Brač je poklical zlatarje in so ji napravili iz čistega srebra piščalko, da je umolknil in prisluhnil slavček ob njej.

Ni se je niti dotaknila.

Tudi zajokala ni več.

Samo ugašala je od dneva do dneva. In nekega jutra so jo našli pred zazidanimi vratmi – mrtvo.

»Fakir je kriv,« je proklinjal brač in ukazal, da ga poiščejo in vržejo v najstrašnejšo ječo.

A fakirja ni bilo nikjer.

\* \* \*

Dvignil je modrijan Taen roke, dvoje velikih, zgubanih rok, ob njih z dragim kamenjem vdelane zapestnice. Dvignil je roke – zastrl oči.

»Ubogi, ubogi dada«.

Zgrabila je v naročje, nasula rož po njem, zaihtela, sklonila se k njemu, ga poljubljala na oči, na ustne, na čelo. Vsipala je rož po njem, vedno več, vedno več.

»Ubogi dada, ubogi dada«.

Tedaj se je stresnil starec in že ni bilo več solz iz oči.

»Ne ne, Ra-Mi,« se je nasmehnil.

»Rekel sem ti, da ne znam pripovedovati na glas. Odpusti. Tvoje so rože in tudi solnce je tvoje. Meni pa ostanejo moje rahle povesti«.

In ji je, smehljaje se, vračal rože, ki jih je nasula krog njega.

»Žalostna je tvoja povest, dada – zares. Ampak – zakaj se nista prijela za roke, zakaj sta se bala? Greh je bil, da se nista dvignila! Zato sta umrla, ker sta bila vsak zase«.

»Kaj si videla, kdaj je vzcvetelo vse to cvetje? Čez noč, kdove kdaj. Zjutraj si odprla okno in te je pozdravilo z vsem svojim dehtečim razkošjem. Kdaj odpremo svoja srca ljubezni? Potrka — še ne slišimo je. Šele ko so bila vrata zazidana, sta se zavedla, da je bila v njunih srcih že davno«.

»Ubogí dada, ubogí dada«.

In — kaj veš, kako je lepa ta pomlad? Trgaš cvetje in bi pokrila ves svet ž njim — in šele ko bo odpadlo in bo rumeno in velo, se domisliš, da je minilo«.

Kraljična Ra-Mi pa ga ni poslušala in je molčala in sipala cvetje po svojem sivem učitelju.

\* \* \*

Kaj je res, da je slišala povest o fakirju?

Ob oknu sedi in gleda v dolino, ki je že vsa pokojna. Kakor blazina mehkega, zelenega zdravja leži pred njo in je vsa vezana z vriskajočimi solnčnimi sanjami. Pastirji se vračajo s paše; k reki ženejo svoje črede. Vsi zlati so valovi v zahajajočem solncu. Mir; čisto zamolklo se sliši mukanje govedi do gradu. Pastirji slone ob vrbah in se šalijo z dekleti, ki so prišla po vodo. Šalijo se in se smejejo in jih dražijo.

Kakor pesem je ta njihov smeh in te rjave, v solncu se bleščeče roke, ki jim branijo — ne branijo. In tudi oni čutijo, da je pesem.

Nič se jim ne mudi.

Zdaj je mesec rdečih rož. In ne bo nikdar več.

Kraljičina Ra-Mi je zasanjala.

»Trgaš cvetje . . . in šele ko bo velo, se zmisliš, da je minilo.«

— — — — —  
Ko se je zbudila, ji je ležal blažen smehljaj v očeh.

Zunaj je dihala noč, topla in mehka kakor lastavica na gnezdu.

\* \* \*

Stari Taen je sedel pri mizi, knjigo odprto, glavo v dlaneh. Vedno delj so tipale trudne misli, vedno hitreje so se vračale, in slednjič je zaspal.

Takrat pa so se čisto na tiho odprla vrata in je vstopila.

Sklonila se je k njemu, ga pobožala po laseh.

»Motil si se, dada . . . Vem, da bo to cvetje minilo. Da bo ta smehljajoči se Bog nekoč odvzel od nas to našo dišečo mladost . . .

In glej — ravno zato trgam, ravno zato sipljem to cvetje krog sebe, ker bo minilo! Ko ga ne bo več, bom vedela: Pomlad je

bila in — vsa je dišala meni! Zame je dehtela, v mojih lasih je umrla. Še spomin bo ves dišal, iz samih rdečih rož bo spleten, in do konca bodo dišali moji dnevi od njega. Ta pomlad je smehljajoče se obličje Božanstva; do roba je polno moje srce tega Njegovega obraza! Oj, samo žarek te svoje sreče, da bi ti dala, dada moj; ne bil bi več žalosten. Zakaj — kaj je Božanstvo drugega nego Smeh, nego Ljubezen, nego zeleno zdravje?! In življenje — kaj je drugega nego pronicanje v Božanstvo?! . . .«

In je splahnela v nič.

\* \* \*

Jesen je, solnca ni več.

Zgodba o fakirju in njegovi piščali je spomin.

Mesec rdečih rož je minil.

Kraljičina Ra-Mi je daleč.

Desetletje prhni med njo in med njim, ki je ostal.

Leži na postelji, bled je njegov obraz. Na prsih knjiga; bere:

»Kakor drevo je življenje... kakor drevo, ki na njem vise zlata jabolka naših sanj. Cveti, rodi. In mi sedimo pod njim in stezamo svoje medleče roke... Ampak vsakih tisoč let morda se komaj pripogne veja, na kateri blesti sreča... Naše oči pa so že vse oslepele tega večno migetajočega svetlikanja, ki so zrle vanj, odkar so bile izpregledale... Samo še iz navade sedimo in čakamo. Ker nas je strah, da bi potrgali zlatopajčevinate zapredke, ki ždimo v njih... Daleč je Bog, govorimo in čakamo. Ker je ostalo v srcu, in vendar ne moremo odvreči svojih pozlačenih verig. Je sreča, čeprav so nam že odrevenele roke. In čakamo, dokler da se zapro za večno trudne oči.«

Komaj še bere bolni modrijan Taen dalje.

»In kakor vodomet je življenje... Dviguje se in pada iz samega sebe in spet samo vase. Vsakih tisoč let morda pa se dvigne iz njega ista kapljica, zablesti, za kratek hipec, zadrhti v vsem prelestnem solnčnem razkošju, in že je spet padla... Nazaj v skrivnostni tolmun — da se spočije... V neskončnih naročjih Miru... Dokler da bo spet tisoč let... Človek — kapljica.«

»Nisem žalosten,« so šepetale ustne. »Kako bi bil žalosten! Tisoč let sem doživel.«

Zelo je bolan modrijan Taen. Komaj še dvigne roko, da pritisne še poslednjič svojo knjigo k prsim... Poslavlja se od nje... Boža jo...

»Verujem, verujem...«

Zasmehlja se, za hip se pordečijo vela lica, mu vzplapolajo oči.





misli — tipalke v brezkrainost pošilja srce. Življenje črpajo vase in ga hranijo v srcu.

Kako preprosto je vse, kar srce v misel je rodilo. Vsa nasprotstva ubija in veže vse, kar živi.

Vsi pesniki vstali so iz srca, lepoto vso in dobroto in ljubezen le srce je odkrilo. V njih se človeku je izpovedalo. Glasnik neprestani večnega življenja je bilo.

A kadar srce je pesem svojo zapelo — ljudje si podali so roke in se tesneje so združili.

Nekoč v čistem koprnenju življenja kristal se rodil je iz njega. Izpovedal v življenje se je ravno, ko bela sveča se je zrvnal:

»Jaz Pot sem Življenja v Resnico!«

oo

## POUČNI DEL.

### ZGRADBA ATLANTSKEGA PREDORA.

Svetovna vojna je prekinila marsikatero idejno predpripravljanje za ogromne tehnične zgradbe. Fraza militarizma in imperializma kapitalističnega družabnega reda je dala znanosti novo smer, ki se zrcali v osredotočenju duševnih sil za iznajdbo čim uspešnejšega morilnega orožja in morilnih sredstev.

Moderna tehnika je plod nekaj desetletij. Devetnajsto stoletje je rodilo to moderno tehniko, rodilo je tudi marsikatero idejo in tehnično vprašanje. Človeški um je kakor stroj: ima gonilne sile, ki so neizčrpeljive. Kdaj je človeški razum še miroval? Vsako stoletje, vsako leto, vsak dan ima svojo značilnost; kakšne izpremembe opazamo v dobi nekoliko desetletij? Prometna sredstva na kopnem in na morju: železnice, avtomobili, ladje, vse to je delo devetnajstega stoletja. *Do morju in po kopnem se vozijo ljudje iz kraja v kraj, od kontinenta do kontinenta. In zakaj bi se človek ne vsedel v vlak in se odpeljal skozi temne zemeljske rove?*

Velike in dolge predore je rodila ta človeška ideja; skozi temne rove je speljala človeška roka železniški tir. In zakaj bi se človek ne mogel voziti z ladjo preko morske gladine? Zakaj bi se ne mogel z vlakom voziti skozi predor pod morskim dnom? Lepa je ta ideja, ali narava človeku ni dala prostih rok, ker je ustvarila tudi take ovire, katerih najbrže nikdar ne bo premagal. Roke je človeku zvezala narava tudi takrat, ko je začel misliti o zgradbi atlantskega predora.

Anglež Kellerman je avtor svetovno znanega romana »Tunel«<sup>1</sup> V tem romanu opisuje zgradbo predora od zapadnega evropskega obrežja do vzhodne Amerike.

Zgradba atlantskega predora je vprašanje tehničnih možnosti; milijonske denarne vlohe bi tu ne igrale nikake vlohe. Narava zahteva svoje in človek teh zahtev nikdar ne bo prestopil. Sestav naše zemlje je ona težkoča, ki onemogoča vsak napredek te ideje.

<sup>1</sup> Delo je tudi poslovenjeno.

Predor bi bil vsekakor raven, brez ovinkov od evropskega do ameriškega obrežja. Težkočo moramo torej iskati le pri nižini, v kateri bi se predor nahajal. Znano je, da ladjo, ki se potopi, vodni pritisk popolnoma stisne v ploščo. Kako bi torej vplival vodni pritisk šele na predor, ki bi se nahajal osem kilometrov pod morsko površino?

In še druga težkoča je, ki pride v poštev pri tej tehnični zgradbi, ki bi pa zgradbo sploh onemogočila. To je vpliv zemeljske toplote. Znano je, da se v smeri proti središču zemlje (zemeljske krogle) zviša na vsakih 100 metrov toplota (temperatura) za tri stopinje Celzija. Znano je, da vlada v rudniku, ki je šele nekaj sto metrov globok, neznosna vročina, ki prihaja iz središča zemlje. Ako torej vpoštevamo pri tej zgradbi tudi temperaturo naše zemlje v globočini predora, tedaj moremo trditi, da bi ta temperatura znašala v sredini predora (morska površina bi tvorila nad predorom lok, ker bi bil predor raven in bi bil torej najnižji v sredini) nad 5000 stopinj Celzija. To pa je že temperatura solnca. Človeški um do danes še ni našel in izumil aparata, ki bi bil zmožen to temperaturo znižati ali pa jo napraviti človeku neškodljivo. Razumljivo je, da bi vsaka, prav vsaka snov, iz katere bi bil ta aparat sestavljen, pri tej temperaturi zgorela, še spremenila v paro, ali pa se raztopila.

Še na tretjo težkočo bi naletela tehnična zgradba atlantskega predora: na sestavo naše zemlje v omenjeni zemeljski globočini. V globočini bi delavci naleteli na plinaste snovi, na staljeno lavo in podobno.

Zadnja težkoča bi odpadla šele tedaj, če bi se naša zemlja ohladila v svoji notranjosti tako, kakor se je njena skorja.

## ZLATO V VODI.

V dno morske globočine je potopila narava, ki ji človek počasi, a gotovo odkriva vse tajinstvene zavese in skrivnosti, človeku ono, kar mu je bilo do danes najdražje, kar je povzročilo toliko gorja — zlato. Znanost, ki odkriva tajinstvene zavese narave, je dosegla, da je narava skrila to zlato na dno svojega bogatega naročja in sicer takrat, ko je bila zemeljska skorja še tekoča. Toda po eni strani mu je napravila poželenje, ki mu ga je potem vsaj nekoliko ugasila. Tisti vrelci in studenci, ki so prihajali iz dna njenega naročja, so zopet prinesli na dan potopljeno zlato.

Podzemeljski vrelci vsebujejo kisló vodo. Ta kislá voda je raztopila zlato, ki se je potopilo v morsko dno. Taki kislí vrelci pridejo na zemeljsko površino in z njimi seveda tudi zlato. V kamenju, ki je prišlo z vrelcem na zemeljsko površino, so pri preiskovanju našli tudi zlate drobce.

Večinoma se odloči kislá voda že v globočini vrelca kot masa. V tej masi se tudi zlato zbere v zrna, luske in podobne oblike.

Na to maso vpliva seveda toplota vrelca, pri valovanju se masa krusi in polagoma spremeni v sipo. Od mase se izločijo posamezna zrna. Sipa, ki vsebuje zlata zrnca, pride na ta način z ostalimi rudami na svetlobo in tvori v vodi pesek.

Še nedavno so na mnogih krajih tak pesek rek in potokov spirali in odlagali na obrežje. Tako so na primer spirali pesek reke Ren. Za to spiranje so bili ljudje dobro plačani. Iz spranega zlata je na primer bivša badenska vlada nakovala vsako leto nad 2000 dukatov (zlatnikov).

Takšnega peska imajo posebno mnogo reke v Nemčiji. Zgodilo se je, da so našli v teh rekah zrna, ki so vsebovala po 60 gramov zlata in še celo več. Bila so razmeroma zelo čistá zlata zrna. Našli so v rekah tudi ogromne kepe, ki

so bile težke po sto in še več kilogramov, a te so imele seveda mnogo drugih primesi.

Če pomislimo, da se izlivajo vse reke, vsi potoki v morje, tedaj si pač moremo predstaviti, koliko peska, ki vsebuje tudi zlata zrna, se nabere na dnu morja. Ako pomislimo na razmeroma verjetno dejstvo, ki so ga znanstveniki dognali, da se nahaja v 1000 kilogramih vode povprečno 30–60 miligramov zlata, tedaj potrebujemo za en kilogram zlata povprečno 30 milijonov kilogramov vode.



## VESTNIK „SVOBODE“.

Ac.:

### NA DISKUSIJO!

Pri zadnjem delegacijskem zborovanju »Svobode« so nekateri sodrugi napovedali boj socialističnemu imenu »Svobode«. Besede »socialistični« so se prestrašili, kakor se baje prestraši vrag pred blagoslovljeno vodo. Borili so se proti temu imenu z motivacijo, da bi si potem razne politične frakcije »prisvajale« »Svobodo«. Čudne argumentacije! Kakor da bi socializem že pomenil obenem politično stranko in ne svetovni nazor, ali če hočete, nauk, ki postaja svetovni nazor, na čigar temelju vstaja novi svet — nova politika, nova ekonomija, nova kultura. Res je, ozko je zvezano politično delo s kulturnim delovanjem — toda kultura je pred politiko, in po socialistični — resnično socialistični — kulturni organizaciji moremo šele ustvariti resnično socialistično politično stranko. Kulturni organizaciji ne preči od politične stranke nikaka nevarnost — nasprotno: močna kulturna organizacija bo zmlela vse socialistične frakcije in ustvarila enotno in zdravo politično proletarsko gibanje.

A če ne poudarimo že v naslovu smernic našega dela in naše kulture, smo že zašli na stranpota, kajti skrivati se za nedolžnimi lilijami, je slepomišenje na eni in strahopetnost na drugi strani. Oboje je že od nekdanj bilo za socialistično gibanje usodepolno; izkušstvo že nas je poučilo, da je čista fakovzana nevtralnost le plašč, pod katerim se skrivajo klice vseh mogočih bolezni.

»Ime ne pomeni mnogo,« bo marsikdo rekel. Jaz pa pravim, da ime pomeni ravno toliko, kolikor je bilo potrebno, da se je nekoč porodilo. Človek je tudi materialno bitje (študi« koncediram fistim, ki si ne morejo misliti človeka brez nematerialne duše — v prvi vrsti tudi sebi samemu!) in ime je del materije. Ime je ozko spojeno z materijo — materija brez imena bi ne imela fistega pomena, kakor ga ima. Ime je jezik, ime je sredstvo, ki veže, če hočete, tudi čisto abstraktne pojme. Kratkomo: brez imen bi ne šlo. Res je, idealno bi bilo, ko bi človek mogel izhajati brez imen — a vrag ne dá miru, celo čas je vklenil v verige imen. Večnosti je ugrabil čas, zasekal je v njega letnico, omejil ga je, in ga še vedno omejuje, seče, secira, deli — in mu daje s pomočjo imena določeno obliko! Idealno bi bilo, ko bi ne bilo materije, ko bi se duhovi sprehajali po vse-mirju, ki bi ne bil vse-mir, ker bi bil nematerialen, idealno bi bilo, ko bi sploh nič ne — bilo! A, prijatelji moji — je, je, je! In s tem moramo računati! Ne, kar bi bilo, fisto kar je — fisto nam mora biti merilo, temelj, po katerem moramo usmeriti svoje delovanje in življenje sploh.

A govorimo nekoliko bolj konkretno!

Kaj pomeni »Delavska kulturna organizacija«?

To lahko pomeni mnogo. Prvič, da je delavska. Kdo pa je delavec? Že tukaj se ločijo pojmi. Tisti, ki kupone strižejo, pravijo tudi, da so delavci, in tišti, ki vohunijo, tudi trdijo, da so delavci. Mi pa pravimo, da je delavec le tišti, ki dela in si z delom služi svoj kruh in sicer s takim delom, ki je človeški družbi koristno! Kaj naj pomeni še beseda »delavski«? Ali mogoče le to, da se tam zbirajo »umazani, smrdljivi, ušivi« delavci, ne pa »boljša« družba? Tudi to bi ta »ostro« določen pojem utegnil pomeniti! (Kakor n. pr. napis na vlaku: »Ta voz je samo za delavce«.) Če ne pomeni to poslednje, čemu potem lastna delavska organizacija? Pojdimo in pristopimo k drugim kulturnim organizacijam! Čemu nam naše lastne? Ali morata zato, da morata dve pisarniški moči gladovati ob mizernih plačah, ki ju dobivata?

In »kulturna«? Kaj to pomeni? Ali priznavamo samo eno edino kulturo, ali ne? Samo ena kultura bi morala biti, kakor bi morala biti samo ena resnica. A vendar imamo danes neštivilno resnic.

»Ali je bog, ali ga ni?«

»Če veruješ, je, če ne veruješ, ga — ni,« odgovarja Maksim Gorki v svoji drami »Na dnu«.

Mnoge in mnogovrstne so resnice. Resnica je zamošana reč. Če jo poskušáš razmočavati, se še sam zamočáš in ne veš ne kam ne kako. Zatorej moramo biti previdni pri presojevanju o resničnosti resnice! Kultura pa je z resnico v ozki zvezi, kajti kapitalist trdi, da bi se brez zasebne lastnine svet zrušil — mi pa pravimo, da je zasebna lastnina vzrok temu, da je svet svinjski hlev, da sveča v pravem pomenu besede še ni. Pravimo, da je res, kar trdimo in skušamo to tudi dokazati, pravimo, da je to Marks nepobitno dokazal. Mi to pravimo in to verujemo. Tudi verujemo, ker verjeti moramo vse fisto, kar še v praksi nismo doživeli — vedeli bomo šele fistikrat, ko bomo v praksi živeli fisto življenje, v katero sedaj verujemo.

Od teh raznih resnic so tudi odvisne kulturne smeri!

Če n. pr. socialistični pisatelj napiše revolucionarno pesem, trdijo poklicni kritiki, predvsem »šolmaštri«, da to ni pesem, ampak čisto navadno agitacijsko sredstvo v obliki pesmi.

Če pa napiše ta ali oni »pesnik« himno kralju in kraljici, in mlademu princu (ki se je šele danes rodil, nič koristnega napravil, pač pa se prav tako dere in cmeri kakor kak drug čisto navaden delavski princ), tedaj je prav gotovo imenovan članom akademije znanosti...

In mislim, vsaj usojam si misliti, da je velika razlika med fisto pesmijo, ki vrta zemeljsko oblo v svojem ognju, podirajočem vse, kar flašči osvobojajoče se človeštvo, podirajočem vse bestialne izrodke vseh dosedanjih kultur — in med fisto pesmijo, ki poje himno lokusu (dvakrat oo) kakega po milosti božji Karla. . . Mislim tudi, da je razlika med fisto pesmijo, ki vžiga v slehernem srcu ljubezen in proklinja sovraštvo, sebičnost, živinski individualizem, in fisto pesmijo, ki ji je ideal uboj, fašvina (čefudi, zakonom dovoljena), flaščanstvo, sužnosť!

Danes imamo dvojno kulturo — je vse zaman. Tako resnično obstoja, kakor obstoja dvojna resnica. In tišta resnica bo resnična, ki bo zmagala, kakor bo resnična kultura tišta kultura, ki bo sestra resnici-zmagovalki.

Odločiti se moramo, ali smo brezbarvni (danes trdijo vsa buržujska kulturna društva, da so »nadsrankarska«!) ali pa smo za fisto kulturo, ki želimo, da bi nekđaj zavládala, za kulturo absolutne pravičnosti!

Povedati moramo, da smo za socialistično kulturo!

Ali se mogoče boji povedati katoliška cerkev, da je katoliška? Ali ti ne otme z brutalnimi nasiljem komaj dva, tri dni starega otroka in ga vpiše v svojo edino zveličavno organizacijo!

In končno! Ali je še kje na svetu kakšna socialistična organizacija, ki se boji povedati, da je socialistična! Mislim, da je ni — in če je, potem je ravno tako malo socialistična, kakor naša »Svoboda«!

**Občni zbor »Svobode«.** Dne 22. aprila se je vršil v mestni posvetovalnici v Ljubljani delegacijski zbor naše kulturne organizacije »Svobode«. Ne da bi hoteli kritizirati delovanje prejšnjega centralnega odbora, moramo vendarle pripomniti, da je bil ta zbor zelo slabo pripravljen. Verifikacijski odbor je ugotovil, da je na kongresu zastopanih 17 podružnic z 22 delegati. Natančnega števila članstva ni bilo mogoče dognati. Tajniško poročilo je podal bivši tajnik Gogala, ki se je ob koncu zahvalil za to mesto ter prosil, naj mu zbor določi naslednika. Blagajniško poročilo pa je podala sodr. Rakovčeva. Iz tega poročila smo posneli, da je bila blagajničarka vzorno vodila blagajno, vendar so bili dohodki organizacije tako majhni, da ta ni mogla razpresti svojega delovanja tako, kakor bi bilo treba. Glede starih dolgov podružnic je sklenil zbor na predlog sodr. Cerkevnik, da se odpiše dolg »Kresa« in pa onim podružnicam, ki več ne obstojajo. Za kontrolo je poročal sodr. F. Svetek. Izjavil je, da so računi v redu, da bi bilo pa želeli, da se bilanca »Kresa« kakor tudi organizacije razmnoži in pošlje vsem podružnicam na vpogled. Sodr. Rakovčevi kot blagajničarki, ki je vse obširno blagajniško delo vršila v prostem času zelo točno, naj zbor izreče posebno zahvalo. Po teh poročilih se je pričela debata, ki je pokazala, da je treba organizaciji izobraževalnega dela posvečati čim večjo pažnjo. Treba je organizatorično urediti vprašanje širjenja izobrazbe in po drugi strani je treba organizirati dotok finansijskih sredstev od članstva. Glede »Kresa« je bilo ugotovljeno, da je sicer njegovo finančno stanje prilično slabo, da je pa njegov obstoj zagotovljen v precejšnji nakladi (1700 izvodov). — Podružnica »Svobode« v Tržiču je predlagala dve resoluciji. Prva gre za tem, da naj »Svoboda« vrši svoje kulturno delo v socialističnem smislu, vendar naj bo z ozirom na posamezne politične struje v stranki popolnoma nevtralna. Druga resolucija poziva zaupnike strokovnih organizacij in Strokovno komisijo, da naj se zavedajo velike važnosti izobrazbe in naj »Svobodo« moralno in finančno podpirajo. Obe resoluciji sta bili sprejeti. — Podružnica Guštanj je predlagala, da naj »Svoboda« v svrhu uspešnejšega delovanja stopi v stik s sodrugi pri »Iskri«, da bi se tako izvedlo zedinjenje obeh organizacij. Predlog je bil vzel na znanje. — Resolucija podružnice Maribor, ki zahteva prvič popolno politično nevtralnost organizacije in drugič, da se naj osebni spori članov ne vlačijo v politično časopisje, je bila istočako sprejeta. — Odobrena je bila tudi resolucija Del. telovadne enote v Mariboru glede letošnjega izleta telovadnih enot v Maribor. — Glede imena organizacije se je razvila obširna debata, v kateri je bil najprej sprejet predlog, da bi se imenovala v bodoče: »Socialistična delavska kulturna zveza Svoboda«. Ker so pa zastopniki več podružnic bili mnenja, da bi tako ime izzvalo med njihovim članstvom napačno pojmovanje, je bil končno sprejet predlog, da se bo odstopila stvar izrednemu občnemu zboru; do tedaj naj se pa razvije med članstvom debata. Istočako bo nova pravila obravnaval šele izredni občni zbor; do tedaj pa ostanejo stara v veljavi. --



Prispevki so se uredili tako, da bo dobivala centrala od mesečnega prispevka 2 Din, podružnici pa ostane 1 Din. Celoten prispevek je torej 3 Din mesečno. In to od 1. junija t. l. dalje. Glede obračunavanja je zbor sklenil, da naj se uvede strog red. Glede 5 % prebitka od prireditev podružnic, ki so ga podružnice odračunavale centrali, je bilo z 11 proti 10 glasovom sklenjeno, da ostane še nadalje v veljavi. — V centralni odbor so bili izvoljeni naslednji sodrugi: Fran Svec, predsednik; Fran Skobel, I. podpredsednik; Janko Telban, II. podpredsednik; Jože Tomc, tajnik; Kristina Rakovčeva, blagajničarka; odbor: Jože Berdajs, Stanko Bitežnik, Adolf Verbič, Jože Mrak, Andrej Svetek, Anton Mandelj; širši odbor: Svajger, Dvořakova (Maribor), Stražiščar, Luznar (Jesenice), Arnšek, Klenovšek (Trbovlje). Nadzorstvo: Ciril Böhm, Jos. Ravnik, Florijan Kristan, Franjo Jankovič, Jože Ogrin. — V novem odboru je dovolj agilnih sodrugov, tako da upamo upravičeno, da bodo z dejanji pokazali razumevanje za povzdigo znanja in kulture med proletariatom.

**Ustanovni občni zbor podružnice »Svobode« na Dobravi (pri Jesenicah)** se je vršil na praznik 10. maja. Na zborovanju je poročal sodr. F. Svetek iz Ljubljane, ki je v daljšem govoru orisal potrebo izobrazbe in delovanje kulturne organizacije. Z Jesenic sta bila navzoča sodruga Smolej in Ambrožič, ki sta v lepih govorih toplo priporočala agilno delo za povzdigo izobrazbe. V odbor so bili izvoljeni naslednji sodrugi: Janko Praprotnik, predsednik; France Sodja, podpredsednik; Štefan Ladjarevič, tajnik; Ivan Stare I., blagajnik; v odbor: Edvard Fulle, Šimen Sodja, Joško Pihon, Tomaž Jansterle; v kontrolo: Tone Rekelj in France Kahan. — K podružnici je pristopilo do sedaj okoli 40 članov in članic. Da bo nova podružnica pridno delovala, kaže že dejstvo, da so si tamburaši svoje tamburice kar sami izdelali. Odbor namerava nabaviti tudi knjižnico. Centrala bo pa pomagala s tem, da bo priredila zbiranje knjig in bodo sodrugi, ki imajo kako knjigo odveč, prav gotovo to knjigo žrtvovali. — Po tej poti naprej!

**Zagorje.** Občni zbor tukajšnje podružnice dne 29. aprila 1923. je pokazal naše delo preteklega leta. Kljub spletkarjenju naših nasprotnikov nas je še mnogo, zlasti starejših sodrugov, ki smo zvesti »Svobodi«. V doseg našega namena smo prirejali zabavne večere, predavanja, izlete, poučne tečaje itd. Četudi nismo imeli lasnega odra, je vendar dramatični odsek uprizoril nekaj iger, pri katerih je sodeloval godbeni odsek. V bodoče nameravamo ustanoviti tudi telovadni odsek, da se zbira v njem naša razkropljena mladina. Izpopolniti hočemo knjižnico, ki že sedaj šteje čez 500 knjig. Tudi tečaj za esperantski jezik nameravamo prirediti. S pravkar ustanovljenim pevskim odsekom bomo že na vsedelavskem zletu v Mariboru nastopili. Po končani volitvi novega odbora nam je sodr. Tomc od centralnega odbora očrtal pomen »Svobode« in nam tudi primerno zarisal pot, ki naj nas vodi k cilju.

**Iz Šiške.** Na občnem zboru naše podružnice dne 28. aprila t. l. smo videli, da Šiška še vedno prednjači v proletarskem gibanju ljubljanske okolice. Naša »Svoboda« je, kakor je poročal sodr. tajnik, po številu članstva druga; pa tudi na polju dela za delavsko izobrazbo nikakor ne zaostaja za ostalimi podružnicami »Svobode«. Člani so se izobraževali v dramatičnem, godbenem in šahovskem odseku. Za telesno vzgojo članstva in mladine pa skrbi skupno z Ljubljano telovadni odsek. Priredili smo tudi nekaj predavanj in zabavnih večerov. — V novi odbor so bili izvoljeni člani, katerih imena jamčijo za prospeh naše podružnice.

**Delavske telovadne enote »Svobode«.** Po zgledu čeških Delavskih telovadnih enot so se pri »Svobodi« ustanovili telovadni odseki, da skrbijo za





# Nakupovalna zadruga

za konsumne in produktivne zadruge

r. z. z. o. z.

v Ljubljani.



Kupuje in prodaja na veliko kolonialno, materialno blago, galanterijo, železnino in druge industrijske izdelke, žita, moko, mesne izdelke in  
deželne pridelke.

Prevzema zastopstva in komisijski nakup ter prodajo vseh vrst blaga.

Žiro-račun pri Jadranski banki.

Brzjavni naslov: „NAKUPOVALNA“ Ljubljana.

Telefon interurban štev. 336, 13, 223.

Pisarna: Dunajska cesta štev. 38. BALKAN.



# Splošno kreditno društvo

Aleksandrova  
cesta šte. 5

v Ljubljani

Aleksandrova  
cesta šte. 5

r. z. z. o. z.

Telefon interurban šte. 367

Račun pošt. ček. zav. št. 10.472

sprejema vloge na knjižice in na tekoči račun in jih obrestuje po čistih . . . . . **5%**

večje in stalne vloge pa po dogovoru . . . **tudi višje.**

Rentni in invalidni davek plača zavod iz svojega.

Posojila se dajejo na osebni kredit proti poroštvu ali zastavi vrednostnih listin, kakor tudi proti vknjižbi.

Menice se eskomptujejo po bančni obrestni meri.

---

Uradne ure vsak delavnik od pol 9. do 13. ure.

Testenine

**PEKATETE**

so najboljše.

ZALOGA R. BUNC IN DRUG  
Celje - Ljubljana - Maribor.

## Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica šte. 3

je imela koncem leta 1922. čez

K 300.000.000 vlog

Sprejema vloge vsak delavnik.

Posoja na zemljišča in poslopja na Kranjskem  
proti nizkemu obrestovanju in obligatornemu  
odplačevanju dolga.

## A. & E. SKABERNÉ

VELETRGOVINA Z MANU-

FAKTURNIM BLAGOM IN

PLETENINAMI

LJUBLJANA, Mestni trg 10

# SLOVENSKA BANKA, LJUBLJANA

v lastni palači - Stritarjeva ulica (Frančiškanski most) Ljubljana

Delniška glavnica:  
K 30.000.000

PODRUZNICE:

Rezerve nad:  
K 15.000.000

Novi Sad, Ljutomer, Dolnja Lendava.

::-:::

EKSPozITURA: Vrhnika, Bled.

Interesna skupnost s Slavensko banko d. d. v Zagrebu.

Opravlja vse bančne posle pod najugodnejšimi pogoji.

:: Finansira trgovska in industrijska podjetja. ::

## Obrestuje hranilne vloge

(na knjižice in tekoči račun) po najugodnejši obrestni meri. Za vloge,  
vezane na več mesecev, se plačujejo posebno visoke obresti po dogovoru.

## F. KÖNIG, CELJE

NORIMBERŠKO GALANTE-  
RIJSKO, IGRAČARSKO,  
DROBNARIJSKO IN  
PLETENO BLAGO.

NA DEBELO! VELETRGOVINA NA DROBNO!

## Tiskarna „MERKUR“

trg.- ind. d. d. Ljubljana

Simon Gregorčičeva ulica

Prporoča se za tisk vsakovrstnih tiskovin:  
časopisov, knjig, brošur, trgovskih in uradnih  
tiskovin, cenikov, lepakov, posetnic, kuvert, itd.

Vsa dela se izvršujejo kar  
najhitreje in po najnižji ceni.



*Vel*



*Velika  
izbira  
nogavic!*

**A. & E. SKABERNĚ**

*Specialna trgovina pletenin, trikotaž in perila  
Ljubljana, Mestni trg šte. 10*